

САНГА ОЛХ

№ 2 (11930) • Тохсунньу 19 күнэ, 2024 сыл бээтинсэ • 12+

Улууска — бу күннэргэ

Улуус баһылыга үлэтин
нэһиликтэргэ отчуоттуур/3

Тиэргэн

Чурапчыга демография
туруга/5

Литэрэтиирэ муннуга.

Орто дойду улаҕатыгар —
танха түүн/7

Чурапчы улууһа — кыайыы чыпчаалыгар

Үөрэх. «Инникигэ хардыы» кэмпириэнсийэҕэ
улуус хамаандата бастаата/2

Мугудай орто оскуолатын хамаандата.

Тэттик

Чулуу учуутал Гаврил Яковлев оҕунан ытыыга Дойду чөмпүйүөнэ буолла

Тохсунньу 11-15 күннэригэр Орловскай уобалас Орел куоратыгар оҕунан ытыыга Арасыйыа чөмпүйүөнэ ытылынна. Манна Дойду 22 эрэгийиэниттэн 90-тан тахса спортсмен кытынна.

Манна биир дойдулаахпыт, Чурапчытаабы спортинвай интеринээт-оскуола физикаба учуутала Гаврил Михайлович Яковлев күрэхтэһэн, кыайыы өрөгөйүн биллэ. Бу күрэххэ бэтэрээн эр дьонго, эдэригэр-эмэнигэр тулууга суох, бары биир тэннэ күрэхтэстилэр.

Гаврил Михайлович финалга Башкортостан биллэр охчутун Хурмат Тагиров утары көрсүтүүгэ, очукуотунан сабырыан, Арасыйыа чөмпүйүөнэ буолла.

Бииргэ үлэлиир кэллээгэлэр: «Гаврил Михайлович, дээ кырдык, спорт үгүс сыраны, дьаныардаах үлэни, дьоруу, дьоспилиини эрэйдэрин топору бигэргэттэ!» — диэн кизэн тутта үөрүүлэрин үлэлэһиннилэр.

«Чурапчы-Аллараа Бэстээх-Дьокуускай» хайысханан автобус сырытта сабалланна

Бу сайынныттан «Чурапчы-Аллараа Бэстээх-Чурапчы» хайысханан сылдыар автобус, кыһынны суол аһыллан, Чурапчы кииниттэн Дьокуускай куорат автовокзалыгар тийэ аяанныр кыахтанна.

Билигин сыана ханна баҕарар үрдүү турар кэмигэр, кыһалҕалаах дьон удамыр сыанаҕа автобуһунан аяаннаан абыраннылар.

Автобус, Тохсунньу 22 күнүттэн, сарсыарда 7 чаастан Чурапчы нэһилиэгиттэн аяаннааҕа. Мугудайы, Нуораҕананы, Төҥүлүнү, Тумулу, Аллараа Бэстээҕи таарыйан, Дьокуускай куорат автовокзалыгар 11 чаас 50 мүнүүтэҕэ тийэрэ былаанналар. Онтон 12 чаас 30 мүн. Дьокуускайтан хонгон, Чурапчы нэһилиэгэр 16 чаас 20 мүнүүтэҕэ төттөрү аяаннаан кэлиэҕэ. Кизһэ 17 чааска аяанныттары хомунан, Дьокуускайга 20 чаас 50 мүнүүтэҕэ тийиэҕэ.

Олохтоох дьаһалта иһитиннэрбитинэн, билиэт сыаната 451 солкуобайынан быһыллыбыт.

Чурапчытаабы Киин балыһа акушер салаатыгар Мария Эверстова аатын ингэрдилэр

Бу күн улуус баһылыгын социальнай боппууостарга солбуйааччы Мария Кронникова улууска доруобуйа харыстабылын сайдытыгар, демография көрдөрүүтүн тупсарыыга сүҥкэн кылаатын киллэрсибитин бэлиэтээн туран, Мария Гаврильевнага санга олохтоммут «Чурапчы улуутун Бочуоттаах бэтэрээнэ» үрдүкү бэлиэни туттарда.

ССРС Доруобуйа харыстабылыгар туйгуна, РФ Бочуоттаах донора, XX-с үйэ бастын үлэһитэ Мария Эверстова 1961 сылтан Киин балыһа дьахтары төрөтөр салаатыгар акушерканан 47 сыл энкилэ суох үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Мария Гаврильевна үлэлээбит сылларын устата улууска 5000-тан тахса оҕоҕо күн сириг көрдөрбүт. Кинини биир дойдулаахтара ытыктаан, сүгүрүйэн, «Доруобуйа харыстабылын легендата» диэн ааттыыллар.

ытык кырдыаҕас бу күннэргэ 90 сааһын туолла.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Тохсунньу
19 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Тохсунньу
20 күнэ
СУБУОТА

Тохсунньу
21 күнэ
БАСКЫҤАНЫНА

Тохсунньу
22 күнэ
БЭНИДИЭННЬИК

Тохсунньу
23 күнэ
ОПТУОРОННЬУК

Тохсунньу
24 күнэ
СЭРЭДЭ

Тохсунньу
25 күнэ
ЧЭППИЭР

-45 -46

-48 -50

-49 -45

-44 -36

-40 -29

-30 -38

-39 -42

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Бэрэсидьиэн гранын пуондата Саха сириг баһылыгын граныгар 45 мөл. солкуобай үбү анаата

Манньык быһаарымыны РФ Бэрэсидьиэни дьаһалтатын салайааччытын бастакы солбуйааччы Сергей Кириенко салайан ыһпыт Координационнай кэммитиэт мунньаһар ыһыннылар.

«Социальной хайыскалаах кэммиэрчэскэйэ суох тэрилтэ» лэр үбүлэниилэрин өйөөһүнүгэ РФ 81 эрэгийиэни сайаалкалара көрүлүннэ. Саха сириг баһылыгын гранын пуондатын үбүлээһинигэ анал, РФ Бэрэсидьиэни граныттан 45 мөл. солкуобай көрүлүннэ. Ити курдук, быһылгы сылга өрөспүүбүлүкэ кэммиэрчэскэйэ суох тэрилтэлэр социальнай суолталаах бырайыактарын олоххо киллэрингэ 100 мөл. солкуобай оонньонуоҕа, -- диэн Бырабыыталыстыба бэрэсэдээтэлин солбуйааччы Ольга Балабкина иһитиннэрдэ. Координационнай кэммитиэт быһаарымыннан сөп түбэһиннэрэн, 31 эрэгийиэнигэ былырыынгы сылааһар быһыл элбэх үп көрүлүөҕэ. 18 эрэгийиэнигэ үбүлээһин оннукан хаалла, оттон 32 эрэгийиэнигэ үбүлээһин кыччаата. Координационнай кэммитиэт быһаарымыны ылынарыгар, ааспыт сылга субъектар ахсын куонкурустар төһө аһаастык, эппиитинэстээхтик, дьэңкээтик ытыллыбыттарын учуоттаата.

Санитан эттэххэ, Арасыйыа Бэрэсидьиэни Владимир Путин манньык пуонда көмөтүнэн олоххо киирэр социальнай бырайыактар дьонго улахан суолталаахтарын туһунан манньык этэн турар: «Бу – биһиги уопастыбабыт күн бүгүн наадыара, дьон билигин тугу ордук көрөрө, ылынара».

Ил Дархан Айсен Николаев манньык граннар гражданский уопастыба институттарын сайыннарыга улахан төһүү буолалларын эрэнэрин биллэрдэ. Кэммиэрчэскэйэ суох салаа сайдымыны хамсатар сүрүн күүс буоларын, СОНКО бырайыактара дьон-сэргэ олохун тупсарыга, улуустарыт, өрөспүүбүлүкэбит социальнай-экономическай сайдыыларыгар мэдэи туһуланалларын бэлиэтэ-та.

Электроннай уонна сыыппара сервистэринэн дьон төһө туһанарын ырыттылар

2023 сылга өрөспүүбүлүкэ нэһилиэнньэ ордук туһанар сыыппара сервистэрин испиһэтин өҥөрдүлэр. Манна 11 өгө киирдэ.

«Байыаннайдар уонна кинилэр дьэ кэргэттэрин өйөөһүн дьаһалларын справочнига» сервис «Байыаннайдар уонна кинилэр дьэ кэргэттэре электроннай көрүгүнэн өйөөлүү ылар комплекстарыгар» тийэ кэнэттилэр. Оттон «Дьэ-уот коммуналнай хаһалыстыбатын судаарыстыбаннай информациянай ситимэ» федеральнай портал сервис дьэ-уот өнгөтүн төлүүргэ аналлаах гына чочуйдулар.

Айсен Николаев сыыппара трансформацията – судаарыстыба бириг тутуу хайыската, Арасыйыа Бэрэсидьиэни Владимир Путин туруорбут национальнай торуктарыттан биридэстэрэ буоларын санаатта.

«Нэһилиэнньэ ирдэбиллэр олохуран сыыппаранан сервисин оңорукка наада. Бырайыак сүрүн соруугунан өрөспүүбүлүкэ олохтоохторо уонна былааһын уорганнара сыыппара технологиятынан көдүүстээхтик биригэ үлэлэһилэрин тэрийин буолар», – диэтэ эрэгийиэн баһылыга.

Медицина тэрилтэлэригэр саҥа анал массыына кэллэ

Саха сириг медицинскэй тэрилтэлэригэр 32 анал массыына кулустэрин туттарыы буолла. Тырааныспар ыраах сытар нэһилиэнньэлээх пууннарга эмп тэрилтэлэригэр уонна медиктэр ырыахтарын олохтор сирдэригэр тиздэллэригэр, ону тэнэ лабораторнай матырыйааллары чинчийингэ итиэннэ эмигэр препараттары илдьингэ-таһыга туһанылыада. Массыыналар бастакы медицинскэй көмөнү онорор оборудованиелаахтар уонна хотугу сир усуллубуйагыгар үлэлииргэ анаммыттар.

«Бу – медицинскэй көмө саҥа халыскабыта. Биһиги Бэрэсидьиэммит, өрөспүүбүлүкэбит салаатата ыһтар бэлитикхэ. Манньык үлэ салгыы ытыллыада. Дьон-сэргэ чэгиэн буолуутун уонна үлүн үлэлиитин болтуруостарыгар болдомто өрүү уурулуоҕа», – диэтэ Айсен Николаев.

Саҥа массыыналар кулустэрин ылбыт кылаабынай быраастар кэллэни сылларга доруобуйа харыстабылын бастакы сүһүөҕэ сайдыытыгар элбэх үлэ ытылларын бэлиэтэтиллэр. Ол курдук, 2018-2023 сылларга Саха сириг медицинскэй тэрилтэлэригэр 313 тырааныспары ылан биэрдилэр.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Чурапчы улууна – кыайы чыпчаалыгар

Үөрэх. «Инникигэ харды» кэмпириэнсийэ улуус хамаандата бастаата.

Наталья СИБИРЯКОВА

Тохсунньу 9-11 күннэригэр академик Владимир Ларионов аатынан өрөспүүбүлүкэ-тээҕи «Инникигэ харды» XXVIII-с научнай-практическэй кэмпириэнсийэ – эдэр чинчийээччилэр куонкурустара буолан ааста.

Барыта 2000 көрүнэ үөрэнээччи билим араас хайыскаларыгар үлэтин билиһиннэрдэ. Ол иһигэр Чурапчы улууттан 70 өгө көхтөөх кыттыны ылла. Кэмпириэнсийэ экспертнай сэбиэттэрин үлэтигэр М. К. Аямосов аатынан Хотугулуу-Илиҥҥи федеральнай университет, Арктическай суудаарыстыбаннай технологическай университет, СӨ Наукаларын академиятын 350-тан тахса бастык учуонайдара, аспираннара, магистраннара уонна устудьуоннара кытыннылар. Түмүккэ кыайылыахтар уонна призердар Бүтүн Арасыйыа-тааҕы кэмпириэнсийэлэргэ, куонкурустарга Саха өрөспүүбүлүкэтин таас өттүгэр кыттарга рекомендация ылылар. Бэлиэтээн эттэххэ, бу 28 сыл устата биһиги улууспут хамаандата өрүү инники күөҥү сылдьар. Холобур, иллэрээ сыл иккис, былырын бастакы миэстэлэргэ тахсыбыта, быһыл эмнэ мунууу кыайылыах буолла.

Чурапчы 26 оскуолатыттан быһылгы кэмпириэнсийэ 18 оскуола кытына. Балар истэригэр олох үчүгэй көрдөрүүнү Мугудай орто оскуолата ситистэ, үс өгө кыттыбыттан үһүн миэстэлэстилэр. Муниципальнай этап кыайылыахтара 11-с кылаас үөрэнээччилэрэ Юлияна Пермякова, Айта Данилова уонна 10-с кылаас үөрэнээччигэ Санда Дьячкова кыттыны ылан Айта Данилова үлэтин Англия тылынан көмүскөөн -1 миэстэ (салайааччы Вера Дмитриевна Байшева), Санда Дьячкова -2 миэстэ (салайааччылар Саргылана Давыдовна Полятинская, Саргылана Петровна Данилова), Юлияна Пермякова - 3 миэстэ (салайааччы Сардана Васильевна Филиппова) буоланнар Арасыйыа-тааҕы кытта барар рекомендациялары туттулар. Маны таһынан Мугудай оскуолатын хамаандата «Точка роста» кииннээх оскуолалар икки ардыларыгар хамаанданан эвэтка «Специальные образовательные центры» диэн группада 1 миэстэни ылан кыайылыах дипломун уонна кубогунан наараадалаһа. Болтоҕо, Мырыла, Сылан, Бахсы оскуолалара эмиэ үчүгэй көрдөрүүлэринилэр. Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолатыттан Саарын Ноговицын (салайааччы Юлияна Федотовна Гладкина) 3 м, Егор Алексеев (салайааччы Юлияна Федотовна Гладкина) 3 м ылылар уонна Вероника Трофимова

Диплом уонна кубок чурапчыларга.

(салайааччы Лидия Степановна Сивцева) «С-витаминация травяным чаем «Дыкти», новым продуктом пищевой биотехнологии» диэн үлэтинэн «Барҕары» өрөспүүбүлүкэтигэр фондатын академик А.В.Чугунов бириэмийэтин лауреата буолла. Бахсы оскуолатыттан Регина Тарабукина (салайааччы Мария Романовна Барашкова) «Повышение акцентологической культуры речи обучающихся на примере использования дидактической игры «Акцентологическое лото» на уроках русского языка» диэн үлэтинэн Лауреат үрдүк аатын ылла. Манна даҕатан эттэххэ, быһылгы кэмпириэнсийэ Регина оҕоһо лауреат эбит буоллаҕына, былырын икки, араас сылларга 4-5 тиниэ лауреаттар баар буолалара.

Хамаанданан түмүгү таһаарымыга олус элбэх көрдөрүүнү барытын түмэ тардан, ырытан көрөллөр, сылан сыл сайы бу систиэмэлэригэр уларыымылар киирэллэр. Миэстэлэспэтэх ол эрэри олус интэриэһинэй үлэлээх буолан салгыы Арасыйыа таһымыгар кыттарга рекомендацияламмыт оҕолор эмиэ улуус хамаандатыгар балл эбэллэр. Ол курдук, быһылгы кэмпириэнсийэ Чурапчытааҕы гимназия 6-с кылааһын үөрэнээччигэ Кузьма Артемьев бүтүн Арасыйыа-тааҕы кэмпириэнсийэ рекомендацияланан улууспут хамаандатыгар 10 баалы аҕалла.

Маны таһынан аҕыйах сылан бэттэх улууспут оскуолаларыгар цифровой, естественнай-научнай, техническэй уонна гуманитарнай хайыскаларынан үлэлиир «Точка роста» кииннэрэ арылан үлэлэрин саҕалаабытара. Ол чиритинэн «Инникигэ харды» кэмпириэнсийэ манньык кииннэрдээх оскуолалар эмиэ күрэхтэһэллэр. Онон, үһэ этиллибитин курдук, Д.Д.Красильников аатынан Мугудай орто оскуолата инники күөҥү тахсан, улуус хамаандатыгар 10 баалы биэрдэ.

Чурапчы улуустааҕы гимназиятыттан 26 өгө кыттыбыттан 17-тэ миэстэлэстэ, ол иһигэр 8 бастакы миэстэлээхтэр уонна Кузьма Артемьев үлэ үчүгэй буолан хамыһыйанан бэлиэтэннэ. Бу 28 сыл устата физика учуутала, РФ үтүөлээх учуутала, Российскай Федерация президенин гранын хаһа-

айына, РСФСР норуотун үөрэ-риитин туйгуна, Династия фондатын 5 төгүллээх стипендиата, Уччууталлар учууталлара Мария Иустиновна Хоютанова хас сыл аайы үөрэнээччилэрин ситиһилээхтик кытыннарар. Быһыл даҕаны, өрүү буоларын курдук, кини 4 оҕо бэлэмнээн кытыннарбытыттан төрдүүн биригстээх миэстэ тигистилэр. Мария Иустиновна: «Мин үөрэнээччилэрбитэн бириг тизмэни сайыннаран, кэргэти элбэх сылга үлэлэбит оҕолор таһымынара үчүгэй. Холобур, 8-с кылааска Коля Собакин практической өттүнэн сиппэт-коппут үлэлээх, 10-с кылааска Ньургун Васильев кизэ, баай ис хоһоонноох үлэлээх, кыра кылаастарга 6-с кылаас үөрэнээччигэ Данил Врыгаев эмиэ үчүгэй чинчийилээх үлэлээх, иккис сылын дьарыктанар», – диэн кылгастык билиһиннэрдэ. 8-с кылаас үөрэнээччигэ Вана Попов олус интэриэһинэй Чурапчы улууттар ат спордун сайдыытын туһунан үлэтин ситиһилээхтик көмүскэстэ. Кини салайааччыта Ирина Саввична Соловьева: «Бу сүрдээх улахан үлэ, тоҕо диэтэххэ, улууска ат сүүрдүүтүн историятын туһунан матырыйаал олус аҕыйах эбит. Онон дьон бэйэтин тус архыыптарын хасыһан, атын улуустартан үгүс дьонтон интервью ылан кизэ хабааннаах үлэни ыттыбыт», – диэн санаатын үлэлэстэр. Маны сэргэ 2-с миэстэ буолбут Кристина Неустроева (салайааччы Александра Апрельевна Куличкина) «Слова исключения» диэн тизмэ, 1-кы миэстэни ылбыт Дарина Кривошапкина «Путешествие в мир чтения» диэн тизмэтинэн алын сүһүөх кылаастарга олус элбэх, далааһыннаах үлэни өҥөрдүттар.

Түмүктээн эттэххэ, Чурапчы улууна иккис сылын «Инникигэ харды» түмүгүнэн кыайы чыпчаалыгар тахсыбыта элбэҕи этэр дии саныбын. Ол аата улуус оскуолаларыгар научнай-чинчийэр хайысканан утумнаах, күүстээх үлэ ытыллар. Онон кыттыбыт оскуолалар призердарын, лауреаттарын өссө төгүл эбэрдэлибит, инникитин даҕаны саҥа ситиһилэри, үрдүк даҕаһылары баҕарабыт!

Улуус баһылыга үлэтин нэһилиэктэргэ отчуоттуур

Улууска — бу күннэргэ. Нэһилиэктэринэн улуус дьаһалтатын 2023 сыллаабы
отчуота сабаларна.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев отчуотун бары нэһилиэктэргэ бэйэтэ сылдьан ытыаҕа. Кинини кытта солбуйааччылар, туһааннаах тэрилтэ салайааччылар кытыыны ылаһар. Тохсунньу 17 күнүгэр Бахсы уонна Алаҥар нэһилиэктэригэр сырыттылар.

Бахсыга

Бахсы олохтоохторо сүрүннээн иттигинэн хааччыллыы, Чыаппара-Бахсы суолун оҥоруутун болпуруостарын туруордулар. Хочуолунай кыамтатын үрдэтэн, үөһэ эңгээр олорор түөрт ыал хаалбытын холбууларыгар эттилэр. Ону таһынан доруобуйа харыстабылыгар, үөрэхтээһингэ, култуураҕа кэккэ ыйытыларга хоруйдары ыллылар.

Отчуот түгэнэ // ААПТАР ТУУРДЫН

Учуутал Мария Барашкова үөрэнээччигэ, «Инникигэ хардыы» НПК лауреата Регина Тарабукина Москваҕа кытта барарыгар көмөнү көрдөстө. Татьяна Полова оҕото байыаннай дьайыыга тийиэн, сураҕа суох сүппүтүн, киниэхэ манньк түгэнигэ ыйар-кэрдэр туһааннаах кинини анымалларыгар эттэ. Харитина Шеломова уус-уран самодельноһы көрүү күрээдэр быйыл олонхо хайысхатын кил-

лэрибэттэрэ кыра нэһилиэккэ уустуктары үөскөппитин, инникитин судургуттан биэрини суолларын этии быһымынан киллэрдэ.

Алаҥарга

Алаҥардарга эмиз иттигинэн хааччыллыы болпуруоһа сытыытык турар. Хочуолунайы

саңардары, чох хаачыстыбатын тупсарары туруорустулар. Тыа хаһаайыстыбатыгар үүт сыанатын үрдэтиигэ, сүөһү боруодатын тупсарыыга, сайылыгы уотунан хааччыйыыга этиилэрин киллэрдилэр.

Иван Хон Лампаарыкытан 100 м тэйиччи сытар сайылыкка уота суоҕун, сыл айы туруорсарын, РСС урукку сопхуос көрүүтүгэр баар диэн көрбөтүн-истибэтин эттэ.

Оскуола дириэктэрэ Ва-

лентина Максимова оскуолаҕа хаһаайыстыбанын өрөмүөн бара илигин, канализация турбала-ра эргэрибэтин, уларыынан наадагына эттэ.

Икки нэһилиэккэ Степан Анатольевич үлэтин хайаан тураһа, сөптөөдүнэн сыаналаатылар. Үдэ бара турарын көрө-иста, билэ-санаалларын, астынаалларын билиэтээтилэр. Инникитин да сайдыы барарыгар эрэллээктэрин биллэрдилэр.

Нэһилиэктэринэн отчуот ыытыллыытын графига

Ситиһии. Чурапчыттан икки бырайыак бэрэсидьиэн гранын кыайыылааҕа буолла

Марфа ПЕТРОВА

Бу күннэргэ Арасыйыа Бэрэсидьиэнин Гранын куонкуруһун түмүгэ билиниэ. Чурапчы улуустаттан икки бырайыак кыайыылааҕынан табыста. Ол курдук, Бэрэсидьиэн граныгар «Дарханнар» Чурапчы орто оскуолатын уопастыбаннай түмсүүтэ «Сылы эргиччи үлэлиир интеллектуальной Го оонньуу оскуолата» диэн бырайыага уонна Оҕо ыспартыбынай оскуолатын «Инклюзивный спорт «Закон семи рукопожатий» доруобуйаларынан

хааччахтаах оҕолорго аналаах бырайыага тигистилэр.

Бастагы, Го оонньууга сыһыаннаах бырайыак ааптарынан нуучча тылын уонна литературатын учуутала, интеллектуальной оонньууларга тириэньэр Надежда Захарова буолар.

Го диэн интеллектуальной оонньуу сизжсийэтэ С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар ситиһилээхтик үлэлиир.

«Сизжсийэ бастың оҕолор алтынныыга өрөспүүбүлүкэтээби турнирга ситиһилээхтик кыттан, ахсынныыга Екатеринбург

бург куоракка «Полиметалл IX-с кубога» диэн турнирга тус рейтингинэн үрдэтэн кэллилэр. Бу Урал савмай урдук таһымнаах турнирыгар Саха сириттэн уопсайа 8 оҕо күрэхтэстэ. Чурапчыттан 3 үөрэнээччи кытына. Дадатан эттэххэ, бу сайын Дьокуускайга мытыллар норуоттар икки ардыларынааҕы «Азия оҕолоро» спортивнай оонньууга 6 «в» кылаас үөрэнээччигэ Мичил Алексеев Саха сирин сүүмэрдэммит хамаандатыгар киирэн бэлэмнэнэр. Маны таһынан ахсынныыга «Кубок Якутска» турнирга Чурапчы оҕолоро миэстэлэһэн,

инники сылдыалларын дакаастаатылар. Тэрийээччилэр, сүрүн судьуйалар кыттааччылар маастарыстыбалара биллэрдик үрдээбитин билиэтээтилэр», - диэн тириэньэр Надежда Захарова билиһиннэрдэ.

Кини быйыл сыл түмүгүнэн улууска, өрөспүүбүлүкэҕэ Го оонньуутун тарҕатыыга, сайыннарыыга кылаатын иһин тустаах федерация Махтал суругунан наҕараадаланна, харчынан бириэмийэлэннэ.

Интеллектуальной Го оонньууну сэргээрээччи сыллата албээн иһэр. Манна сааһынан хааччаҕа суох, уол уонна кыыс,

эр кыһы уонна дьахтар диэн араас-баакка, оскуола оҕото улахан да кинини кытта оонньуун сөл. Гоҕа сатабыл уонна уопуторуу оонньуу (кю, рейтинг).

Солон 664 821 солк. суумалаах федеральный грант көмөтүнэн Надежда Гаврильевна ааптардаах анал бырайыак олоххо киирэн, улуу Кытай былыргы оонньуута билиги улуустаттар кизгичик тарҕанан, өссө урдук чыпчааллары ситиһэллэригэр эрэкибит. Билиэтээн эттэххэ, бырайыак чэрчитинэн Чурапчы улуустаттан 5 оскуолатын хабан былааннаах үлэ ыытыллыаҕа.

Медицину столичного уровня — районам!

Здравоохранение. В Якутии делается многое, чтобы уровень медицинской помощи в районах республики не отставал от столичного.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Президент России Владимир Путин назвал обновление первичного звена здравоохранения безусловным приоритетом для власти.

По его словам, важно повысить доступность и качество медицинской помощи; сделать так, чтобы все граждане страны видели изменения к лучшему в медицинской сфере. «Особенно это касается жителей малых городов, поселков, людей старшего поколения и семей с детьми», — подчеркнул президент, когда открывал очередные медицинские учреждения в разных российских регионах, в том числе поликлинику Таттинской ЦРБ.

Якутские хирурги едут в улусы

Лучшие Якутские хирурги теперь будут оперировать жителей районов республики, что называется «на местах». В середине января в Якутии стартовал уникальный медицинский проект «Мобильный хирургический центр». В рамках которого бригада из 12 медицинских работников, а это хирурги разного профиля, анестезиологи, медицинские сестры и другой персонал, будут по очереди посещать все районы и города Якутии и проводить операции для всех пациентов, которым требуется высококвалифицированная помощь.

Первая бригада на этой неделе уже направились в Нерюнгри. Там уже ведется серьезная подготовительная работа. Специалисты местной ЦРБ обследуют население, чтобы выявить тех, кому необходим прием врачей из мобильной бригады. Далее, уже после личной консультации с каждым отобран-

ным пациентом, врачи будут решать, кому из них необходима операция. Планируется, что в каждом муниципалитете «мобильный хирургический центр» будет работать по две недели.

В состав мобильной хирургической бригады войдут медики разных профилей республиканской больницы №2 Центра экстренной медицинской помощи. Это травматологи, гинекологи, ортопеды, колопроктологи, кардиологи, челюстно-лицевые хирурги и другие специалисты. Какие именно врачи поедут в тот или иной район будет зависеть от потребности самих пациентов в том или ином районе.

Кстати, помимо консультаций и непосредственно операций, столичные хирурги будут заниматься обучением врачей в районах, давать им практические мастер-классы. Новый проект сделает доступной специализированную медицинскую помощь самого передового уровня для всех жителей Якутии, независимо от того, где именно живет человек, в столице или отдаленном улусе. А благодаря повышению квалификации местных специалистов качество медицинской помощи также вырастет на всей территории республики.

На здоровье, Арктика!

О том, что мобильные медицинские бригады приносят реальную пользу населению районов Якутии, говорят итоги первого года работы проекта «Арктические врачи». Проект запущен в январе 2023 года и обслуживает 13 арктических районов республики, где проживают более 51 тысячи человек.

Медицинские осмотры здесь прошли более 140 тысяч населения, всего 33 тысячи 533 человека. Каждый третий из пациентов

— это ребенок.

За весь 2023 год «Арктические врачи» сделали 49 выездов, охватив жителей всех 89 населенных пунктов во всех 13 районах Арктической группы Якутии. На выездную работу было задействовано 6 многопрофильных взрослых бригад и 1 детская. Всего в работе привлечено 295 разных врачей и среднего медперсонала.

Для тех, кто живет охотой, медицинские бригады сыграли важнейшую роль: пройти специализированное обследование для получения права на владение оружием местные жители смогли в родных поселках. Так, в декабре 2023 года в Среднеколымском районе обследовано 48 человек, в Алдановском районе освидетельствовано 33 человека.

Стоматологи для детей Севера

В этом году «Арктические врачи» продолжат свою работу. К коллегам присоединится новая группа медиков — специализированная стоматологическая бригада. В рамках Года Детства, объявленного в Якутии Ил Дарханом в 2024 году, уже с 27 января свои поездки по Арктике начнет педиатрическая бригада. В ее состав войдут 13 специалистов разного профиля. Они будут осматривать юных жителей поселков, а также тех ребят, кто вместе со своими семьями ведет кочевой образ жизни.

Стартует работа в Нижнеколымском районе, следующим для детской бригады врачей запланирован Эвено-Бытантайский район. Далее в маршруте врачей стоят: Верхоянский, Айытский, Оленекский, Алданковский, Булууский и Усть-Янский районы Республики Саха (Якутия).

Спешат на помощь

Медицинские организации районов Якутии получили ключи от новых машин скорой помощи. 13 января Якутске главные врачи районных больниц получили ключи от 32 специализированных автомобилей марки УАЗ. Автотранспорт предназначен для доставки пациентов в медицинские учреждения и медиков до места жительства пациентов, а также для перевозки лабораторных материалов для исследований и доставки лекарственных препаратов до жителей отдаленных населенных пунктов.

Машины оснащены оборудованием для оказания первичной медицинской помощи и приспособлены для работы в условиях севера. «Это новое качество медицинской помощи. Это политика нашего Президента, руководства республики, которая будет продолжаться. Вопросы здравоохранения всегда будут в фокусе нашего внимания для того, чтобы люди у нас жили дольше и были здоровее», — сказал Глава Якутии Айсен Николаев.

Автотранспорт, оснащенный современным оборудованием, будет использоваться в селах и поселках республики. Все машины поставлены в рамках нацпроекта «Здравоохранение», инициированного Президентом РФ Владимиром Путиным.

Забота президентского уровня

Благодаря реализации в Якутии национального проекта «Здравоохранение», который в 2019

году инициировал президент России Владимир Путин, а также других федеральных и республиканских программ за последние 5 лет в Якутии введено рекордное количество новых медицинских объектов.

Среди них 4 центральные районные больницы, 65 врачебных амбулаторий и фельдшерско-акушерских пунктов. Для медицинских учреждений по федеральным и региональным программам приобретено свыше 250 единиц автотранспорта, в том числе 16 мобильных передвижных комплексов, 663 единицы медицинского оборудования, в том числе 93 «тяжелого оборудования».

Внедрены новые методы лечения, впервые в республике проведены сложные высокотехнологические операции в том числе в трансплантологической клинике.

Для привлечения кадров в медицинскую профессию в два раза, до 1 млн рублей увеличен размер единовременной выплаты по программе «Земский доктор» и до 500 тыс рублей — «Земский фельдшер».

В медицинских учреждениях увеличилась укомплектованность медицинскими кадрами: врачей на 4,1%, средний медицинский персонал на 7,8%. Показатель укомплектованности учреждений здравоохранения в Якутии — самый высокий по Дальнему Востоку. В результате выполнения задач Президента по повышению качества и доступности медицинской помощи, в Якутии отмечается снижение смертности от онкологических и сердечно-сосудистых заболеваний, а средняя продолжительность жизни в 2023 году выросла до 73 лет, что выше среднероссийских показателей.

БИБЛИОТЕКА ОБЪЯВЛЕНИЕ ЗАКОНОВ

УЛУСНЫЙ (РАЙОННЫЙ) СОВЕТ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН)» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ)

ВОСЬМАЯ (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ
РЕШЕНИЕ № 30
с. Чурапча от «18» января 2024 года

Об утверждении плана работы улусного (районного) Совета депутатов муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» на 2024 год

На основании Регламента улусного (районного) Совета депутатов муниципального образования «Чурапчинский улус (район)», заслушав и обсудив информацию Председателя Оконешниковой Я.П., улусный (районный) Совет депутатов муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» Респуб-

ки Саха (Якутия) решил:

1. Утвердить план работы улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) на 2024 год, согласно приложению № 1 к настоящему решению.

2. Контроль исполнения настоящего решения возложить на Президиум улусного (районного) Совета депутатов муниципального образования «Чурапчинский улус (район)».

...

РЕШЕНИЕ № 31

с. Чурапча от «18» января 2024 года

О муниципальном правовом акте Улусного (районного) Совета депутатов муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия) «Об утверждении штатной численности и структуры Контрольно-счетной палаты

муниципального образования Чурапчинский улус (район) Республики Саха (Якутия)»

Во исполнение статьи 4 Положения о Контрольно-счетной палате муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия), утвержденного решением Улусного (районного) Совета депутатов от 05.05.2022 года № 224, в соответствии со статьей 5 Федерального закона от 07.02.2011 года № 6-ФЗ «Об общих принципах организации и деятельности контрольно-счетных органов субъектов Российской Федерации и муниципальных образований» и Постановления Правительства Республики Саха (Якутия) № 629 от 23.12.2023 года «О численности работников органа местного самоуправления Республики Саха (Якутия), применяемой для определения нормативов формирования расходов на содержание органов местного самоуправления», решил:

1. Утвердить штатную численность Контрольно-счетной палаты муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия) в количестве 5 единиц.

2. Утвердить структуру Контрольно-счетной палаты муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия) согласно приложению № 1 к решению (прилагается).

3. Контроль исполнения решения возложить на постоянную депутатскую комиссию по законности и охране общественного порядка.

4. Настоящее решение вступает в силу со дня его принятия и размещается на официальном портале Республики Саха (Якутия) в разделе МО «Чурапчинский улус (район)».

С.А. Саргыдаев,
глава муниципального образования,
Я.П. Оконешникова,
председатель улусного (районного) Совета депутатов

Чурапчыга — демография турута

Тиэргэн. Арассыыйаҕа Дьиэ кэргэн, өрөспүүбүлүкэҕэ Оҕо саас, улууска Ыал саргытын сыла биллэриллибитэ. Ол иитинэн улууспутугар «Ыал саргыта» санга бырайыак олоххо киирэн үлэлиэҕэ. Бу бырайыакка олобуран улуус дьаһалтатын оҕо-аймах отделын ахсынньы 1 күнүнээҕи туругунан улуус демографията билиһиннэрэбит.

Прописканан улуус үрдүнэн 22029 киһи олорор

15391
улахан киһи

7210
эр киһи

8181
дьахтар

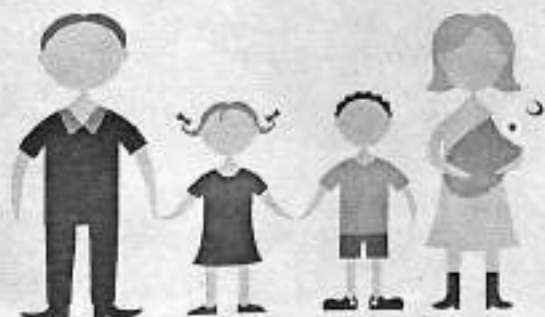
Ыал буолуу - 19

Арахсыы - 13

Улууска 7276
ыал олорор

Элбэх оҕолоох ыал
(оҕолоро 0-17 саастаахтар) — 1073

14,7%

Эдэр ыал — 1111

15,2%

5183 аҕам саастаах киһи баар

Саамай кырдыаҕас ыал -
60 тахса сыл бииргэ олорбут
Василий, Светлана
Дьячковскайдар,
Чурапчы нэһилиэгэ

Эдэр ыал
олохсуйуута.
Үрдүк көрдөрүүлээх
нэһилиэктэр

Чурапчы
6,7%

Сылдан
6,12%

Болтоно
5,41%

Төлөй
5,72%

Одьулуун
4,96%

178 оҕо
төрөөбүт

111 киһи
өлбүт

Дьонун киһи, эрэллээх доҕор, сатабыллаах салайааччы

Үбүлүөйдээх биир дойдулаахпыт. Биһиги улууспут сайдыытыгар дьонун кылааттаах дьоммут олус элбэхтэр, биир оннук киһинэн Иннокентий Константинович Матвеев буолар.

Афанасий ЗАХАРОВ

Кини 1964 сыллааха тохсунньу 20 күнүгэр Чурапчы Одьулуунугар күн сириг көрбүтэ. Биһигэ төрөөбүт – бэһилээр, Иннокентий үһүс оҕо буолар. Аҕата Константин Егорович Матвеев – үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, “Сэбиэскэй потребительской кооперация туйгуна”. Ийэтэ Феодосия Афанасьевна Артемьева – Хоту көһөрүллүү кыттылааҕа, үлэ бэтэрээнэ, дьонун олоҕу олорон ааспыт ытык-мааны дьон буолаллар.

Иннокентий оҕо сааһа оччотоолу тыа ыалын оҕолорун сиэринэн үлэҕэ миккиллэн улааппыта. Оҕо сааһыгар оһолго түбэһэн, доруобуйатыгар улахан охсууну ылбыта. Ол эрэри төрөппүттэрэ үтүөкэн дьон буолан, киһилэр кыһамныларынан, өйөбүллэринэн, бэйэтэ олоххо тардыһытынан, күүстээх санаатынан олох уустуктарын аһарбыта. Оскуолаҕа үөрэҕин ситиһилээхтик бүтэрэн, Оренбург куоракка бухгалтер идэтигэр үөрэммитэ. Кэлин Новосибирскайдаагы экономика академиятыгар үөрэммитэ, эбии судаарыстыбаннай сулууста үөрэҕин баһылаабыта.

1983 с. Одьулуунга кэлэн, Карл Маркс аатынан сопхуоска бухгалтердыыр. Бу суот-учуот идэтин олоҕун тухары аргыс оҕостор. Ол курдук, кини Промкэмбинээккэ, МТС-ка, РСУ-га таһаарылаахтык үлэлээбитэ.

Ааспыт үйэ 90-с сылларыгар Иннокентий улууска тэриллэбит «Амма-Падани-Даймонд» үпкэ дириэктэринэн үлэллэр. Уустук кэмнэргэ тэрилтэ ыһыллан, эстэн хаалбатын туһугар, ылыммыт сорукары толорон, кыһамнылаах, тулуурдаах үлэни көрдөрбүтэ. Дьонундаах исписэлиһи таба көрөн, улуустары үп сулуустатыгар үлэлэтэллэр. Кэлин Федеральная казначейство Чурапчытаагы отделениетыгар салайааччынан аһанан, бу тэрилтэни 17 сыл бэрт ситиһилээхтик салайбыта. Историаны кэрэхтэтир, улуус килбэйэр киинигэр турар биһирэйдик томторго военкомат дьэтигин “иккис тыһынан”, улахан өрөмүөн үлэтин ыппыта, улууска биһирэйдик кэстүүлээх мээстэнэн буоларын ситиспитэ. Өр сыллаах сыра-

лаах үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, Федеральная казначейство Бочуотунай грамотатынан наҕараадаланар, салгы киһиэхэ Арассыыйа Үпкэ министиритибэтигэр “Финансовый үлэ туйгуна” бэлиэ туттарыллыбыта.

2013 сыллааха Андрей Тимофеевич Ноговицын Иннокентий Константинович улуус салалтатыгар үлэҕэ ыгырбыта, улуус баһылыгы үпкэ, экономикаҕа уонна инвестиционнай политикаҕа солбуйааччынан аһабыта. Ол сылларга улууска “Проектное управление” дьин салайы ураты көдүүстээх нымата киһин, Мутудайдаагы агрокластер тэриллэти ситиһиллэр. Мындаааҕыга итинник быраймагынан дьон тус киллэрэр дохуота биллэ үрдээбитэ бэлиэтэммитэ. Чурапчы улуунугар 2030 сылга дьэри “Сайдым стратегията” көмүскэнэн бигэргэтиллибитэ. Ити сылларга сибээһи тиһиктээхтик сайыннарын үгэһэ этэ, бары нэһиликтэргэ оптоволоконно киһирбитэ.

Иннокентий Константинович уопастыбаннай үлэтин аһаннаха, Чурапчы сэлээннэтигэр “Куоҕалы” ТОО салайааччытынан олус таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Үгэ субуотунньук ытыллан, “Куоҕалы” биллэрдик тупсубута, сэргэхсийбитэ – маллар мас арааһын олордон, сибэкки үүнэрэн чыгха атын көстүү буолбута. ТОО-гар күрэхтэригэр бастаан, биһир сыл 100

тыһыныча солкуобай биһирмийэни тутан тураллар. Ону ТОО актыыба кэмчээри ыччаты төрүтүгэстэргэ үөрэтэр сыалтан балаһан тутуутун саҕалаабыттара, олоххо киллэрбиттэ. Кини тэрийэн хаалларбыт түмсүүтэ кэлин эмиз бэрт хорутуулаахтык үлэлиллэр. “Куоҕалылар” куруук бастыһар кэҕкэлэригэр сылдьаллар.

Билигин Иннокентий Константинович спорт управлениетын иһинэн адаптивнай спорт көрүгүнэрин сайдымын салайааччытынан үлэллэр. Ону таһынан Чурапчы улуунун иһилииттэрин түмсүүтүн биһир солбуллубат лидерэ буолар. Бу салааҕа Иннокентий сыстан үлэлээбиттэн, үлэ-хамнас биллэрдик сэргэхсийдэ. Доруобууларынан хааччахтаах дьон түмсэн, элбэх күрэхтэһиилэргэ Чурапчы аатын үрдүктүк ааттаталлар. Ол курдук, 2022 сыллааха өрөспүүбүлүкэтээҕи адаптивнай көрүгүнэргэ ыһыллыбыт спартакиадаҕа бастагы мээстэни ылан, улуус дьонун үөрдүбүттэрэ. Биһирдэлээн спортсменнарбыт сүүмэрдэммит хамаандаҕа киһирэн күрэхтэһиилэрэ бу хайысхаҕа үтүө хамсааһыннар тахсыбыттарын туоһулуур.

Одьулууннар ханна да сырытталлар, олус түмсүүлээхтэр. Чурапчы сэлээннэтигэр иһигэр Одьулуунтан төрүттээхтэри уонтан таһа сыл устата Иннокентий Константинович түмэн салайбыта. Оһон төрөөбүт

нэһилиэтин сайыннарына, дьонун-сэргэтин түмүүгэ көдүүстээх үлэни-хамнаһы тэрийсиптэ.

Кини – иллээх дьэ кэргэн аҕа баһылыга. Кэргэнинээн Мария Петровнаһын иһигин таптаһан, үйэ үс ҕыммыт биһиртэн лаппа ордук кэм устата иллээхтик ыал буолан олоролор. Бэйэ-бэйэлэрин ытыктаһан, тус олохторунан холбурга сылдьар дьонун ыаллар. Үс оҕолоохтор, сизинэрдээхтэр. Ыччаттара үөрэхтэнэн, үлэни буолан олох сайдымын кытта тэҥнэ хардылаан, ситиһилээхтик үлэни-хамнаһы сылдьаллар, атахтарыгар туран эрэр эдэр ыаллар. Иннокентий бултуурун, айылҕаҕа сылдьарын туохтааҕар да ордорор. Үлүһүйэн туран бултуурун, балыктырынын сөбүлүүр. Сири-үстү билэринэн таһыччы буолааччы. Аны биһиргэ сырыттаха, кэспээнэ-ипсээнэ дэлэйэ, билэрэ-көрөрө элбэҕэ, астык киһи. Ол иһин киһиэхэ дьон тардыһар, түмсэр.

Истинник санаһар күндү доҕорбут бу күнүгэр 60 сааһын төмөтчү туолар. Оһон киһини дьонун үбүлүөйүнэн эвэрдэлибит! Чэҕизэн сырыт, дьоллоох буол, эдэрдни эрчимтин ыһаактыбакка, үлэ-хамнас, олох оргуйар үөһүгэр сырыт! Тулаһын мэлдьи сырдык, үтүө санаа тулалаатын, үүнүү-сайдым эрэ арыаллаатын!

Исписэлиис сүбэтэ. Сотору төрүүх саҕаланна...

Августина ДАВЫДОВА

Ынах сүөһүнү иһэр хаһаайыстыбаларга сотору кэмнэн төрүүх саҕаланна. Билигин урукку курдук сүөһүгэ эбии аһылык суоһун кэриэтэ. Быйыл кыстыгы туоруур оппутун мээстэтигэр булуна, кэлин от суоһун кэриэтэ, оһон сүөһүбүт ыарыыга ыларбакка, этингэ кыстыгыгар баҕарабыт.

Сүөһүнү, күһүн хотонго киһирээхтэриттэн, күн аайы ойбонго ытан уулатар бары өтүнэн табыгастаах – хааман чэччийэр, быкка-былаһыга ыстарбат. Быт-былаһы паразиттара сүөһү кыһын хотонго турар кэмигэр сайдар усулуобуйалара улаатар. Сорох ыаллар кыһын кэмгэ сүөһү хотонго киһирбитин кэнииттэн, борооскулары, арыт улахан да ынаҕы күн өрөтөн уулаталлара баар суол. Бу – сүөһүгэ, үкүөн уулаах ынахтарга охсуулаах буолуон сөп – оккуран, мөлтөх ньирэй төрүүр. Ынахтарбыт төрүүр

кэмнэрин иччитэ барыллаан биһирээхтээх. Эрдэтээҕи сылга ханнык ыйга төрөөбүтүн билэр буоллаһына, онтон салгыы хаһан ууламмытын аһан көрөн, бу сылга ханнык ыйга төрүүрүн сабаҕалаан биһирээхтээх. Ону ордук саастаах сүөһү көрөөччү эндэппэккэ билэр. Ынахпыт төвүс ый устата синиһээн төрөөтө да, оҕотугар бастагы уоһаһын барытын иһэрдэр ордук. Ол кэнииттэн биһир тэн аһахтааххын. Салгыы ньирэйи биһир ый толору иһэтин эмтэрэр ордук. Уон хонугун туолла да, оргуйбут ынах үтүгүн курдук сылаас ууну иһэрдэн саҕалыыр наада – сүөһү организмэ 85 % ууттан турарын санатабыт. Ыһирэй иһэтин үчүгэйдик эмэн, төрөөбүт 10-с хонугуттан оту ыстаан сыһыа саҕалыыр, ньирэй бастагы ыйдарыгар аһабыт аһын соморсото(сычуга)буһарар. Ыһирэй иһэтин уонна суосканы да эмэригэр тыһынан оборон куртаһын чалаһын таһааран, онто аһын ыйыстарыгар уонна аһын буһары-

гар көмөлөөх. Ыһирэй иһэтин эмэр кэмигэр баар былчархай-дара барыта сайдар, кэлин оту сиһир, атын аһы аһыыр кэмигэр ас буһарар уорганнара соморсото (сычуг), ханныта (рубца), ойуулааҕа (сетка), оһоһосто (кишечник) үчүгэйдик үлэлээн, аһабыт аһын үчүгэйдик иһэринэр буолар, араас баар ыарыһаларга бэриммэт туруктанар, салгыы атын ас буһарар уорганнарын үлэтэ эмиз сайдар. Ыһирэйи суоскаҕа көһөрөллөрүгэр бастаан, ыаммыт үтүгүн кытта бөлөнүбүт күөх үтүгү булкупан сыһыа үөрэтэр ордук. Бастаан, ыаммыт үккэ кыра аһаара бөлөнөү кутан, сыһыа улаатыннарар иһэрдэр табыгастаах. Сорох хаһаайыттар тутта бөлөнөххө эбэтэр күөх үккэ көһөрөллөр, сорохтор суоскалаабакка эрэ иһиккэ кутан иһэрдэллэрэ олох сыһыа!

Күөх үтүгү бөлөнөхсүппэккэ эрэ иһэрдэр ону тэнэ иһиккэ кутан уу курдук иһэрдэр – ньирэй иһин (ас буһарар уорганнарын үлэтин) алдыаталлар,

ньирэй иһэ адаарыйар, үлэр, сыптарыйар, ол түмүгэр ньирэй туруга мөлтүүр, улааппат, түүтэ өкө өлбөөркөй, марыыга ыларымтыа буолар.

Биһиги хаһаайыстыбаларбыт үтүгү туттарар буолан, ньирэйи наһаа эрдэ иһэтиттэн арааран суоскаҕа, иһиттэн аһырга көһөрөллөр, ол түмүгэр ис уорганнарын үлэтэ алдыанар. Саҕа төрөөбүт ньирэй араас сыстыганнаах да, сысты-

гана да суох марыыларынан ыалдыан сөп. Үкүөн ньирэй-дэр диспепсия, аһылааһын (беломышечная болезнь), паратиф (сальмонеллез), колибактериоз (эшерихиоз), пастереллез (геморрагическая септицемия), паратиф, курдук марыыларынан ыалдыааччылар.

Ыарыһалар бэйэ билэринэн эмтиир сэрэхтээгин санатаһын.

Сотуу ситиһилии нодунан киһирэн аһыт

Литэрэтиирэ муннуга. Орто дойду улаҕатыгар – танха түүн

Римма КОРЯКИНА — ХОТУУНА

Субу киһэ Орто дойду улаҕатыгар үрүҥ күн кириэтин кытта, көстүбэт эйгэ дыктитта тиллэн кэлэрин көрөөрү дуу, биһирэ туох эрэ кистэлэнэ аһылларын билээри, кыырай халлаантан симириктии умайар сулус сүһүмэ субуллан, көмүс ытардалаах кэлтэҕэй ый кытта кытыһан, сиргэ чугаһан кэлбиттэрэ.

Чункууур түүнүгү чуумпуга, түптэлэс тымныыга-сир үөлэһэ барыта көгөмүттүү, туманга сууланан, кичэминик бүөлэммит курдуга. Арай тохсунньу ый кыбдырына-кыбдырына, сытыы кылыһынан кымныылаан, тэбикээрэ-тэбикээрэ тибиктэн тибийэн, уордайар уорааннаах дымбардарынан дьигийиэ сатыылаан дуулаппыта. Оруйа турар олгуйдуу, түллэгү-ниир чөҥөрө чүөмпэлэр, түгэҕэ биллибэт дэбилийэр диниҥ далайдар өрөһө мууһунан бүрүлэн, дөйө тохмут курдуктара... Ол эрээри, уу түгэйдиктэн иһий-битти иһилиир көстүбэт эйгэ иччилэрэ быгылаһан, үөһэттэн-алларааттан илэ барыһыныр күлүктөр тиллэн биллибиттэрэ. Иһийиһи өтө көрөр, дымланы билгэллэр танха көмүрө үүмүттэрэ. Төлкө түллээхтэр, билгэ биттээхтэр айылыгылар аһыллан, кистэлэн күүстэрэ уһуктан, Оботтоох Чупчурхаанга, тыл иччитигэр бериммиттэрэ.

Алаарыйа бараксан бэйэтин өйдүүр буолуодуттан талыгыр талкытын аттыттан ырааппаттан эбит. Үйэтин тухары күн-

нэри-түүннэри талкытын талкыйан, халыҥ тириини иһийи-ринитин иһийиһи имитэн, кууран-хатан хаалбыт киһи. Кыа-йар-хотор эрдэҕинэ күнгэ уоннуу убаһа тириитин имитэрэ. Иҥки харадыттан төһө да кэлий-дэр, хайа мал туох идэһэлэммитин, хайалара сытыы быһахтаа-рын эндэппэккэ билэрэ. Сүрээс суох киһи идэһэтин тириитэ онон-манан быһыта соруллан, хайыта барбыта элбэх буола-ра. Сыатын кытта быһа сотон балайда "маһыкылылаара". Оннук тириигэ күнэ-дьыл ба-нара, кинэ-наара кытта холло-ро. Кыһахтыырға, субалыыр-ға биһирэ туспа сыраллаах үлэ буоларын дьон билэ сатаабат ээ. Онон-манан аһыйах тиистээх, сүлүгэс мас аттаах талкытын миһимитинэн арыт түүннэри илэ баран бэдьэйэ "үгкүүлүүр". Дээ онно буолара, тыннаахтыы уот куйуһууһун уһуутуу умайы-мыта. Илбистээх тыллар тэҥгэ имиллэн, икки чабырдайын тэһе анньар амырын күүстэр кутул-луулаара. Илгитиннэҕин аайы иһэ кэдэгиннээн, дьигийиһэн, бэдьэйэ тэйэрэ. Этэ салаһан, куйахата күүрэн торжон бөрө буолан улуйара, атыгыр сылгы буолан кистиирэ. Иһин түгэйдик дьигийиһэн, иһсэлээх-иһсэлээхтик дьааһыталаан ыла-ра. Уот сытыы ойбон харадынан мээһиннэ дьөлүтэ көрүтүлүр. Оччоһуна хас биһирэ иһийи-битти тириитэ иччилэнэн кэлэрэ, ыһайар агдахалаах торбос толугуруу мохсоро, тыһаа быстыбыт эһэ хатаннык хамыгытыра. Ха-аннаах мгыһын иһийтэн чокуур уотун курдук күөх уоттар сыр-дырҕаччы кутаа уотунан ыһыл-

лаллара. Ол аайы иһийи-битти дуу, итирбит дуу турукка өйө-төйө суох барара. Былыр-былыргыт-тан имийиһи да, удаһан да биһир-тан дьэс бөлөһтөөх эмэгэттөөх-тэрэ. Ыар буруйугар эбитэ дуу, өндөл халлаан улуу дүүлүн иһэ-ринэн эбитэ дуу, Дьылҕа Тойон ыйан биһирбит ыйааһын ыһынан, төлкөтө-түөрээ түһүстэн, чорон соҕоток бу сырыттаҕа...

Олоҕун тоһу-туора ула-рыппыт ол танха түүн маһыкы-этэ...

Алаарыйа эдэригэр киһи сирбэт сөбөрлөөх, сүрэхтээх эрэ сүрээс хамыһа, киһи эрэ ымсыыра көрүөх бараксана ээ. Имнэрэ тэтэрэн, хара хаастара сымыйылан, сүһуохтара субул-лан уол оҕо кутун тутар кыыс оҕо бастыга буолара. Дьон харахтаахха көрдөрбөккө, харыс да хаамтарбакка харыстыыл-лара. Арай көрбүөччү эмээхсин эрэ таала кырыһыланан, кырыыс тылларынан ыһахтанара:

«Аанньал буолан кубу-луна сылдыһын. Ньамак-таах күөл ыаматынан аһы-лыктанан, буруйу сүтүһэн, талыгыр талкыны миһиэ олоһорго күөбүт киһи»-ди-эн эмээхсин итирдэҕин аайы хой баһын тусыйа. Алаарыйа ол саҕа киһи саҕарар саҕа-тын хонҕорууттар хонҕорбот, тыһын-һуһун иһэн-тоһон, дүү-лүү-дүүһүнүү барбат ээ. Дьонугар да ону үгэсэргэбөккө, хаал-ларан иһэрэ.

Кыһыгыт тымны күннэргэ дьон хабылык хаппан, таабырын таайсан, абааһыны-сибиэни хэлсэтэн, оонньоон-көрүлээн аһараллара. Ордух танха түүн-нэригэр, ый быһыһа хараҕаҕа

Туора Лоһуура кутталлааҕы көпсөйүнэн сөрү дьин сөхтөр-бүтэ, хас мал аайы кэтэһиллээх мааны ылдыт буолан ыгы-рыллыбыта. Кини бастаан оһох иннигэр оһохтон мас хамсаты-гар табах уурунара. Дьаардаах сыттаах күөх буруо оһох дьикит-тэн үөһэн эрдэни, салгыһына ыйанан устара. Онтон Туора Лоһуура эрбэҕин сүрээҕин си-линэн сиигитэн, хамсатын уотун хам баттаан умуруорара. Уонна эдэрбэҕин оһугар уктара. Ити эрэ кэнниттэн айаа аһыллан, көпсөөн киһирэн барара. Оччоһу-на, чоһулуннаас харахтаах, ууна-лаас илиилэрдээх сибиһинэр оһох кэнниттэн быгылаһан, хара бэкир тарбахтара субу харбаан ыһахтыы сарбаннаһарга дылы буолаллара. Тула мустубут дьон эрдэтинэ бүк дуулайан, кирийэн киһирэн бараллара. Сорох-сорох-торо кутталларыттан тобуқта-рын хомуна тардынан, муннук-ка симиһиллэлэрэ. Ол аайы Туора Лоһуура уутугар-хаарыгар киһирэн, өссө тэптэн биһэрэ. Ардыгар киһини уһугар абааһы илэ бэйэтинэн киһирэн саҕарда-рын курдук, иһийиһирэн киһирэн барара. Ону истибит дьон үксүлэрэ түүнүн сатаан утуй-бат, күнүһүн кыайан олоһобот, сиктэрин этэ тардан, угуохтара хамсаан, дьигийиһэ, хонҕонноо буолаллара үһү. Кини куттал-лаах көпсөөнүн сүлүүдэ тааста-

ах түүнүгүнэн уһуар маһан күн сардаҕата көһүннэҕинэ биһирдэ түмүктүүрэ.

Биһирдэ Туора Лоһуура Ала-арыйа дьонун ааһа ыгырыл-лан, хоно-өрүү, кутталлааҕы көпсөи кэлбитэ. Кинини иһтээри чугас маллара кытта мустубут-тара. Түүн үөһэ буолуута, ытыс таһынар мас хараҕа халыйы-та, көпсөөнүн саҕалаабытынан барбыта.

«Чөҥөрө чүөмпэлэр үс саһаан холоһурудаах мууһунан үлэһэн, тоһон турар көмүһүгэр маһнай муус кырыа кыламан-наах маһик-тэник сүлүкүүн оһолоро, кыра-хара хамначыт-тара ойбон аайыттан мстаҕа-лаһан, сиргэ таһыллар. Кинилэр уһун кутуруктарынан суолу-иһи сиппийэн ыраастыыл-лар, өтөхсүйбүт балаһынарга тийиһэн, уот оттон сылыталаар. Хатан тымны хамначыттар-а хомурах хаар саҕыһахтаах чөҥөхтөргө хоһоллор. Оттон орой маһик сүлүүкүн оһолоро айаһынан кэлбит сылааларын уйбакка утуйаллар, хабырынан хачыгыраталлар, хаһыран ий-ригирэллэр, иһийиһирэн чускутал-лар. Оччоһуна орто дойду уорба-ларыгар буураа түһэн будулуйар, аһыс кутуруктаах хаар холорук ытыллар, сэттэ сизиллээх силлиэ силбистэнэр.

Салгыһыта бэчээттэннэ.

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

УЛУСНЫЙ (РАЙОННЫЙ) СОВЕТ
ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
«ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН)» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ)
ВОСЬМАЯ (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ

РЕШЕНИЕ № 32

с. Чурапча от «18» января 2024 года

О назначении на должность
аудитора Контрольно-счетной палаты му-
ниципального образования «Чурапчинский
улус (район)»
Республики Саха (Якутия)

На основании пункта 6 статьи 6 Федераль-
ного закона от 07.02.2011 года № 6-ФЗ «Об
общих принципах организации и деятельно-
сти контрольно-счетных органов субъектов
Российской Федерации и муниципальных обра-
зований», Устава муниципального образова-
ния «Чурапчинский улус (район)» Республики
Саха (Якутия), Положения о Контрольно-счет-
ной палате муниципального образования «Чу-
рапчинский улус (район)» Республики Саха
(Якутия), утвержденного решением Улусного
(районного) Совета депутатов от 05.05.2022 года
№ 224 и Постановления Правительства Респу-
блики Саха (Якутия) № 629 от 23.12.2023 года «О
численности работников органа местного са-
моуправления Республики Саха (Якутия), при-
меняемой для определения нормативов фор-
мирования расходов на содержание органов
местного самоуправления», решил:

1. Назначить на должность аудитора
Контрольно-счетной палаты муниципального
образования «Чурапчинский улус (район)» Рес-

спублики Саха (Якутия) Пономареву Саргыла-
ну Петровну.

2. Контроль исполнения решения возло-
жить на постоянную депутатскую комиссию по
законности и охране общественного порядка.

3. Настоящее решение вступает в силу
со дня его принятия.

РЕШЕНИЕ № 33

с. Чурапча
от «18» января 2023 года

О присвоении звания
«Почетный гражданин Чурапчинского
улуса»

На основании Положения о звании «Почет-
ный гражданин Чурапчинского улуса», утверж-
денного решением улусного Совета депутатов
№ 51 от 6 февраля 2014 года, улусный (район-
ный) Совет депутатов муниципального обра-
зования «Чурапчинский улус (район)» Респу-
блики Саха (Якутия) р е ш и л:

1. Присвоить звание «Почетный гражда-
нин Чурапчинского улуса» Махаровой Кларе Васи-
льевне, ветерану труда, образования и спорта,
обладателю знаков «Материнская слава» 2 сте-
пени, «Учитель учителей», «За вклад в развитие
физической культуры и спорта Республики
Саха (Якутия)», «Ветеран спорта и физической
культуры Республики Саха (Якутия)».

С.А. Саргыдаев,
глава муниципального образования,
Я.П. Оконешников,
председатель улусного (районного) Совета
депутатов.

Афиша

Понедельник санитарный день

16:20ч

20:05ч

С 18 января по 24 января

14:30ч

УИН-ЭНД

ТОП-10
по сборам
в России

18:10ч

ХАБЕЧЫ

Скидки и льготы на посещение
киносеансов кинотеатра «Айыллаан»

Вторник - Многодетным семьям
(Льготы предоставляются на членов
только одной семьи) 50% от стоимо-
сти билета.

Среда - Пенсионеры, инвалиды
1,2 группы 50% от стоимости билета.
На все дни кроме четверга
Ветераны ВОВ, дети инвалиды
100% от стоимости билета.

Пятница - Ветераны боевых дей-

ствий, дети сироты (крутые сироты)
50% от стоимости билета.

Без ограничения - дети до 5
(пяти) лет включительно 100% от сто-
имости билета.

В день рождения - Именинни-
кам (при предъявлении документа)
3 дня до и 3 дня после 100% от сто-
имости.

